

УДК 37.018.556:371
DOI 10.32999/ksu2413-1865/2019-86-63

ЕКСПЕРТИЗА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ

Пономаренко Н.Г., к. пед. н.,
старший викладач кафедри іноземних мов
Миколаївський національний аграрний університет

У статті з'ясовано, що необхідність експертизи дошкільної освіти закріплено на законодавчому рівні Німеччини. Визначено структуру педагогічної концепції та параметри якості діяльності німецьких дошкільних закладів освіти. Проаналізовано інструменти проведення внутрішньої та зовнішньої експертизи в галузі дошкільної освіти Німеччини.

Ключові слова: експертиза, дошкільний заклад, педагогічна концепція, якість орієнтацій, якість структури, якість взаємодії з батьками, якість педагогічного процесу.

В статье установлено, что необходимость экспертизы дошкольного образования закреплена на законодательном уровне Германии. Определена структура педагогической концепции и параметры качества деятельности немецких дошкольных учебных заведений. Проанализированы инструменты проведения внутренней и внешней экспертизы в области дошкольного образования Германии.

Ключевые слова: экспертиза, дошкольное учреждение, педагогическая концепция, качество ориентаций, качество структуры, качество взаимодействия с родителями, качество педагогического процесса.

Ponomarenko N.G. EVALUATION OF PRE-SCHOOL EDUCATION IN GERMANY

The article is devoted to the examination of evaluation in the field of preschool education in Germany. It is established that the need for evaluation of preschool education is fixed at the level of the federal states of Germany. The structure of the pedagogical concept is defined. It has been established that the study of the quality of orientations, structure, interaction with parents and pedagogical activity is the basis for the system "German quality mark for preschool educational institutions", with the help of which documentary evidence of the quality of the activities of the pre-school education institution (certification) is carried out. The parameters of the quality of the activities of German preschool educational institutions are determined. The tools for conducting internal and external evaluation in the field of preschool education in Germany have been clarified. The main tools for studying the quality of orientations and structure are interviews, a survey of the management and teaching staff of a preschool educational institution, documentation analysis, observation, and a written survey of parents. The study of the quality of the pedagogical process is carried out by observing experts over children in a preschool educational institution using scales for kindergartens.

Key words: assessment, preschool institution, pedagogical concept, quality of orientations, quality of structure, quality of interaction with parents, quality of the pedagogical process.

Постановка проблеми. Проблема якості освіти є однією з ключових для системи освіти будь-якої країни. Німеччина не є винятком. Важливим засобом забезпечення якості освіти на всіх рівнях, зокрема дошкільної, є експертиза.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти експертизи в галузі освіти висвітлювалися в дослідженнях зарубіжних науковців. Так, теоретичні засади експертизи розкрито у працях С. Бешелева, Б. Литвака, В. Онопрієнко, Е. Позаченюк, Ю. Сидельникова, О. Тубельського. Теоретичним засадам освітньої експертизи присвячено праці С. Братченко, В. Черепанова. Структуру експертизи в галузі освіти досліджували С. Бешелев, В. Бухвалов, Ф. Гурвич, С. Кучер, В. Черепанов. Експертиза (як оцінка розвитку та якості освіти) є предметом досліджень науковців німецькомовних країн, серед яких В. Бейвл (W. Beuwl), Р. Штокманн (R. Stockmann). Питання експертизи в галузі освіти роз-

глядали у своїх дослідженнях К. Бурен (С. Buhren), К. Буркард (С. Burkard), Г. Ейкенбуш (G. Eikenbusch), Х. Акерман (H. Ackermann), Г. Рольфф (H. Rolff), Г. Альтріхтер (H. Altrichter), П. Пош (P. Posch), Е. Кліме (E. Klieme), В. Шпехт (W. Specht). Питання експертизи дошкільної освіти Німеччини висвітлювали у своїх дослідженнях В. Загвоздкін, К. Альтгельт (K. Altgeld), В. Титце (W. Tietze).

Постановка мети. Мета статті полягає у дослідженні експертизи в галузі дошкільної освіти Німеччини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експертизу можна розглядати як рефлексію практики, як вид аналізу, як дослідження з метою прийняття рішення щодо покращення якості. Більшість німецькомовних науковців розглядають експертизу як дослідження та оцінювання предмета експертизи, а також аналіз усіх факторів, що впливають на нього, з метою винесення обґрунтованого висновку. Зарубіжні

дослідники наголошують на системності та емпіричності експертизи, що є, на нашу думку, важливим у процесі забезпечення якості [1, с. 36].

На думку зарубіжних науковців, експертне дослідження має відповідати певним стандартам, зокрема стандартам корисності, реалістичності, коректності та точності [2].

Стандарти корисності або ефективності (Nützlichkeitsstandards) передбачають спрямованість експертизи на чітко визначені наміри та інформаційні потреби вірогідних користувачів. При цьому підкреслюється, що високий ступінь достовірності та визнання результатів експертизи залежить від методичної та професійної компетенції експертів. Перебіг експертизи та її результати мають бути доступними учасникам та причетним до експертизи особам [2, с. 23–27].

Стандарти реалізації (Durchführbarkeitsstandards) мають на увазі реалістичність експертизи, її продуманість, дипломатичність, а також економічність планування та проведення, що забезпечується застосуванням адекватних методів збирання інформації та згоди учасників експертизи та причетних до неї осіб із базових питань експертизи [2, с. 6–7].

Стандарти коректності (Korrektheitsstandards) покликані забезпечити поважне, чесне відношення до тих, хто причетний до експертизи, особливо до її об'єктів, що досягається дотриманням правових та етичних норм захисту особистісної недоторканості, гідності та прав [2, с. 30–32]. Останню групу стандартів представляють стандарти точності (Genauigkeitsstandards). Це дотримання гарантує збирання та отримання достовірних адекватних даних, які стосуються предмета експертизи та поставлених перед нею завдань. Особливого значення у цій групі стандартів набуває дотримання наукових критеріїв кількісного та якісного соціологічного дослідження. Стандарти точності передбачають також адекватний систематичний аналіз інформації, що надходить, та обґрунтованість висновків експертизи [2, с. 10–13].

Дошкільна освіта в Німеччині не є обов'язковою, при цьому більшість німецьких дошкільних освітніх закладів є недержавними. Водночас згідно з § 22(a) Закону про систему допомоги дітям та підліткам засновники публічних дошкільних освітніх закладів мають забезпечувати та розвивати якість цих закладів за допомогою відповідних заходів, які передбачають розроблення та реалізацію педагогічної концепції, а

також інструментів експертизи діяльності дошкільного закладу освіти [3].

Варто зазначити, що Німеччина є федеративною державою, питання освіти в якій знаходяться в компетенції федеральних земель. Тому необхідність забезпечення якості дошкільної освіти знайшла відображення в законах про дошкільну освіту більшої частини федеральних земель [4–10], згідно з якими дошкільні освітні заклади зобов'язані розробити педагогічну концепцію закладу, яка містить чотири компоненти: якість орієнтацій, якість структури, якість взаємодії з батьками та якість педагогічних процесів дошкільного закладу освіти [11, с. 49].

Під якістю орієнтацій та якістю структури розуміють рамкові умови, в яких існують заклади. До таких рамкових умов якості орієнтацій відносять, наприклад, дійсні програми навчання, «образ дитини», ціннісні орієнтації та суспільно визнані принципи виховання. Основними компонентами якості структури є розмір груп, кількість дітей на одного вихователя, рівень освіти та педагогічного персоналу або зовнішні та внутрішні просторові умови (внутрішні приміщення, місце для прогулянок та ігор) [12, с. 18].

Критерії якості взаємодії з батьками передбачають відповіді на питання про те, чи регулярно батьки отримують актуальну інформацію про важливі події в закладі, особливо про розвиток та навчання своєї дитини, чи підтримується контакт із батьками, чи мають вони можливість для участі в житті дошкільного освітнього закладу [13, с. 12].

Варто зазначити, що основними інструментами дослідження якості орієнтацій та структури виступають інтерв'ю, опитування керівництва та педагогічного персоналу дошкільного освітнього закладу, аналіз документації та спостереження. Якість взаємодії з батьками досліджується за допомогою письмового опитування батьків [11, с. 49].

Дослідження якості педагогічного процесу здійснюється шляхом 3–4-годинного спостереження експертів за дітьми в дошкільному закладі освіти за допомогою шкал для дитячих садків у групах 3–6-річних дітей (Kindergarteneinschätz-Skala (KES)) та шкал для дитячих ясел у групах для дітей молодше 3 років (Krippen-Skala (KRIPS)), які є німецькою версією відомих міжнародних шкал Early Childhood Environment (ECERS-R) та Infant / Toddler Environment Rating Scale (INTER-S). Згідно з цими шкалами аналізуються сім аспектів якості педагогічного процесу, зокрема місце та приміщення, догляд за дітьми,

Рис. 1. Tietze W. Qualitätssicherung im Elementarbereich. Zeitschrift für Pädagogik. 2008. № 53. S. 16–35 [15, с. 30].

мовний, когнітивний розвиток, активності (заняття), а також взаємодія дітей, структурування педагогічної діяльності, взаємодія батьків та вихователів [12, 14].

Зауважимо, що дослідження якості орієнтацій, структури, взаємодії з батьками та педагогічного процесу є основою для системи «Німецький знак якості для дошкільних освітніх закладів», за допомогою якої здійснюється документальне підтвердження якості діяльності дошкільного закладу освіти (сертифікація) (рис. 1) [15, с. 30].

Із метою покращення якості педагогічного процесу в німецьких дошкільних закладах освіти Інститутом раннього дитинства (Institut für frühkindliche Bildung) в Берліні розроблений «Національний каталог критеріїв педагогічної діяльності дошкільних освітніх закладів» («Pädagogische Qualität in Tageseinrichtungen für Kinder. Ein Nationaler

Kriterienkatalog») [16]. Каталог містить двадцять груп параметрів якості педагогічної діяльності дошкільного закладу освіти (рис. 1), на основі яких аналізуються такі сфери, як просторові умови, в яких знаходяться діти; взаємодія вихователя та дитини; планування; використання та різноманітність матеріалів; індивідуалізація й співучасть, а також вважається інструментом внутрішньої експертизи дошкільного закладу освіти [17, с. 7].

Крім того, в кожній федеральній землі Німеччини розроблені плани освіти та виховання для дошкільних закладів освіти, які містять принципи виховання та освіти в дошкільному освітньому закладі, основні компетенції (особистісні, мотиваційні, когнітивні, соціальні), на розвиток яких мають бути спрямовані виховання та освіта дитини, а також освітні, виховні цілі та методич-

ні рекомендації з таких аспектів, як мова та комунікація, математичні, природничі та технічні знання, образотворче мистецтво, музика, танці й спорт, які є основними у дослідженні такого компонента педагогічного процесу, як мовний та когнітивний розвиток дитини та враховуються під час проведення внутрішньої експертизи [18–30].

Висновки з проведеного дослідження. Отже, експертиза в галузі дошкільної освіти в Німеччині обмежується експертизою дошкільних освітніх закладів. Необхідність забезпечення якості, а також проведення внутрішньої та зовнішньої експертизи дошкільних закладів освіти закріплена законодавчо на рівні федеральних земель Німеччини. Створено установи, які координують експертну діяльність у дошкільній освіті, зокрема Інститут раннього дитинства. Для проведення експертизи (як внутрішньої, так й зовнішньої) розроблено та запроваджено стандартизовані інструменти, зокрема шкали для дитячих садків та ясел, плани освіти та виховання для дошкільних закладів освіти, педагогічна концепція дошкільного закладу освіти. Розроблено модель педагогічної якості та визначено параметри, за якими здійснюється експертиза дошкільних закладів освіти, зокрема якість орієнтацій, якість структури, якість педагогічного процесу та якість взаємодії з батьками.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пономаренко Н.Г. Подготовка экспертов с освіти в немецкомовних країнах Європейського Союзу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2017. 327 с.
2. DeGEval – Gesellschaft für Evaluation e. v. Standards für Evaluation. Mainz, 2008. 52 S.
3. SGB VIII Sozialgesetzbuch Kinder und Jugendhilfe. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_8 (Ressourcenzugriffsdatum: 15.01.2018).
4. Bremisches Gesetz zur Förderung von Kindern in Tageseinrichtungen und in Tagespflege. URL: https://www.transparenz.bremen.de/sixcms/detail.php?gs-id=bremen2014_tp.c.68082.de&asl=bremen203_tpgesetz.c.55340.de&template=20_gp_ifg_meta_detail_d (Ressourcenzugriffsdatum: 15.01.2018).
5. Gesetz über Kindertageseinrichtungen Sachsen. URL: <http://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/1079> (Ressourcenzugriffsdatum: 09.01.2018).
6. Gesetz zur Förderung von Kindern in Kindertageseinrichtungen und in Tagespflege Mecklenburg-Vorpommern. URL: <http://www.kita-portal-mv.de/documents/Kif%C3%B6G%20M-V%20aktuelle%20Fassung.pdf> (Ressourcenzugriffsdatum: 09.01.2018).
7. Gesetz zur frühen Bildung und Förderung von Kindern Nordrhein-Westfalen. URL: https://www.mfkjks.nrw/sites/default/files/asset/document/20160817_kibiz_1.8.2016.pdf (Ressourcenzugriffsdatum: 09.01.2018).
8. Gesetz zur Weiterentwicklung des bedarfsgerechten Angebotes und der Qualität von Tagesbetreuung Berlin. URL: <http://www.kitareformgesetz.de/downloads/kitareformgesetzendfassung.pdf> (Ressourcenzugriffsdatum: 09.01.2018).
9. Kindertagesstättengesetz Rheinland-Pfalz. URL: https://kita.bildungrp.de/fileadmin/dateiablage/Service/Downloads/KitaGesetz_RP_Stand_2013.pdf (Ressourcenzugriffsdatum: 15.01.2018).
10. Thüringer Gesetz über die Bildung, Erziehung und Betreuung von Kindern in Tageseinrichtungen und in Tagespflege als Ausführungsgesetz zum Achten Buch Sozialgesetzbuch – Kinder und Jugendhilfe. URL: <http://landesrecht.thueringen.de/jportal/?quelle=-jlink&query=KTEinrG+TH&psml=bsthueprod.psm1&max=true&aiz=true> (Ressourcenzugriffsdatum: 18.01.2018).
11. Altgeld K., Stöbe-Blossey S. Qualitätsmanagement in der frühkindlichen Bildung, Erziehung und Betreuung. Perspektiven für eine öffentliche Qualitätspolitik. Verlag : Verlag für Sozialwissenschaften, 2009. 264 S.
12. Tietze W., Schuster K., Grenner K. Kindergarten-Skala (KES-R). Feststellung und Unterstützung pädagogischer Qualität in Kindergärten. Berlin : Cornelsen, 2007. 80 S.
13. Загвоздкин В. Зарубежный опыт оценки, улучшения и сертификации педагогического качества детских садов (на примере Германии). *Дошкольное образование*. 2010. № 9. С. 7–18.
14. Tietze W., Bolz M., Grenner K. Krippen-Skala (KRIPS-R). Feststellung und Unterstützung pädagogischer Qualität in Krippen. Berlin : Cornelsen, 2007. 80 S.
15. Tietze W. Qualitätssicherung im Elementarbereich. *Zeitschrift für Pädagogik*. 2008. № 53. S. 16–35.
16. Tietze W., Viernickel S., Dittrich I. Pädagogische Qualität in Tageseinrichtungen für Kinder. Ein Nationaler Kriterienkatalog. Berlin : Cornelsen, 2007. 280 S.
17. Загвоздкин В. Зарубежный опыт оценки, улучшения и сертификации педагогического качества детских садов (на примере Германии). *Дошкольное образование*. 2010. № 8. С. 11–14.
18. Berliner Bildungsprogramm für Kitas und Kindertagespflege. Verlag das Netz : Senatsverwaltung für Bildung, Jugend und Wissenschaft Berlin, 2014. 180 S.
19. Bildung von Anfang an. Bildungs- und Erziehungsplan für Kinder von 0 bis 10 Jahren in Hessen. Hessisches Ministerium für Soziales und Integration, Hessisches Kultusministerium. URL: https://soziales.hessen.de/sites/default/files/media/hsm/09_04_2014_bildungspl_2014_internet_2.pdf (Ressourcenzugriffsdatum: 09.01.2018).
20. Bildung: elementar – Bildung von Anfang an. Bildungsprogramm für Kindertageseinrichtungen in Sachsen-Anhalt. Verlag Netz : Ministerium für Arbeit und Soziales des Landes Sachsen-Anhalt, 2014. 152 S.
21. Bildungs- und Erziehungsempfehlungen für Kindertagesstätten in Rheinland-Pfalz. Plus Qualitätsempfehlungen. Cornelsen Verlag GmbH : Ministerium für Integration, Familie, Kinder, Jugend und Frauen, Rheinland-Pfalz, 2014. 2140 S.
22. Bildungsgrundsätze für Kinder von 0 bis 10 Jahren in Kindertagesbetreuung und Schulen im Primarbereich in Nordrhein-Westfalen. Verlag Herder, Freiburg im Breisgau : Ministerium für Familie, Kinder, Jugend, Kultur und Sport des Landes Nordrhein-Westfalen, Ministerium

für Schule und Weiterbildung des Landes Nordrhein-Westfalen, 2016. 148 S.

23. Bildungskonzeption für 0- bis 10-jährige Kinder in Mecklenburg-Vorpommern. Zur Arbeit in Kindertageseinrichtungen und Kindertagespflege. Schwerin : Ministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur Mecklenburg-Vorpommern, 2010. 240 S.

24. Der Bayerische Bildungs- und Erziehungsplan für Kinder in Tageseinrichtungen bis zur Einschulung. Cornelsen: Scriptor, Staatsinstitut für Frühpädagogik München, 2012. 488 S.

25. Erfolgreich starten. Leitlinien zum Bildungsauftrag in Kindertageseinrichtungen. Kiel : Ministerium für Soziales, Gesundheit, Wissenschaft und Gleichstellung Schleswig-Holstein, 2014. 68 S.

26. Grundsätze elementarer Bildung in Einrichtungen der Kindertagesbetreuung im Land Brandenburg. URL: <http://www.mbjs.brandenburg.de/media/lbm1.c.312232.de> (Ressourcenzugriffsdatum: 09.01.2018).

27. Hamburger Bildungsempfehlungen für die Bildung und Erziehung von Kindern in Tageseinrichtungen. Behörde für Arbeit, Soziales, Familie und Integration Hamburg. URL: <http://www.hamburg.de/contentblob/118066/e7057abd11e427bd2985fe7956029dbb/data/bildungsempfehlungen.pdf> (Ressourcenzugriffsdatum: 10.01.2018).

28. Orientierungsplan für Bildung und Erziehung für die baden-württembergischen Kindergärten. Verlag Herder : Ministerium für Kultus und Sport Baden-Württemberg, 2015. 176 S.

29. Orientierungsplan für Bildung und Erziehung im Elementarbereich niedersächsischer Tageseinrichtungen für Kinder. Hannover : Niedersächsisches Kultusministerium, 2011. 60 S.

30. Thüringer Bildungsplan für Kinder bis 10 Jahre. Verlag das Netz ; Weimar ; Berlin : Thüringer Ministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur, 2005. 172 S.